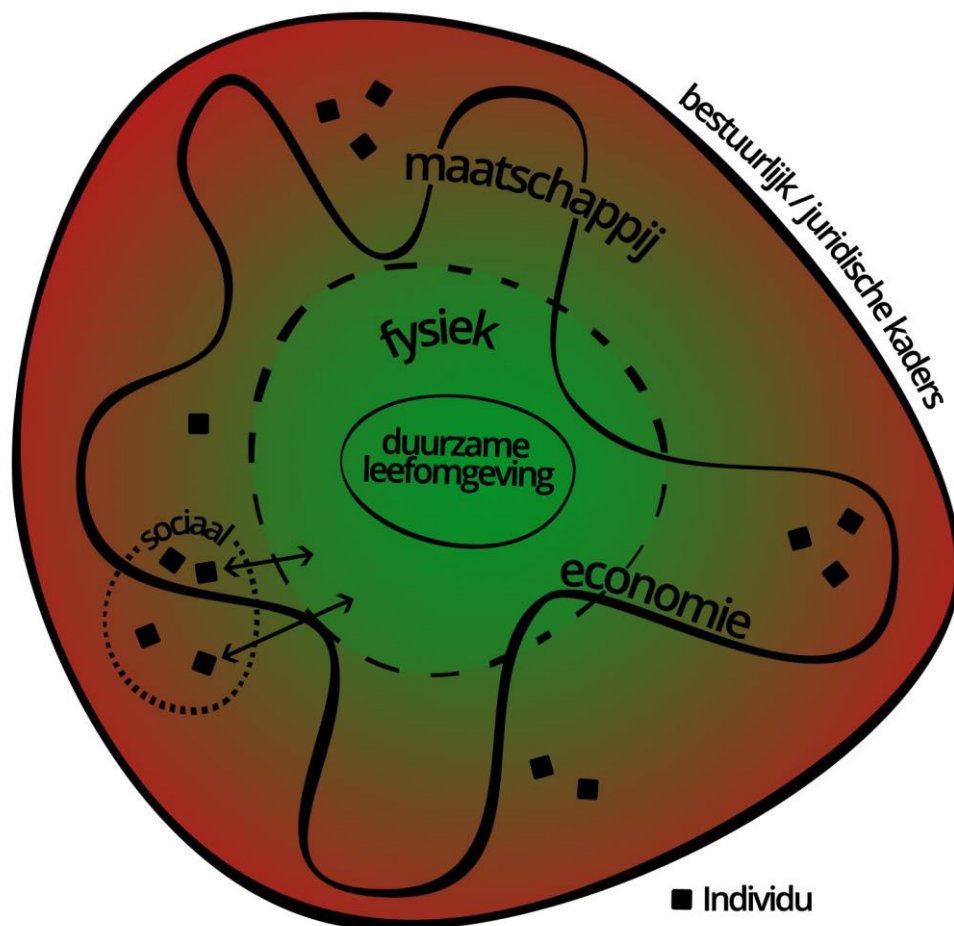

Opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving

HAS Hogeschool
Van Hall Larenstein
Inholland Delft

April 2017

Inleiding

Onderliggend document beschrijft het landelijk opleidingsprofiel voor de opleiding Management van de Leefomgeving (ML), gerealiseerd conform de procedure van de HBO-raad.

Het document is tot stand gekomen en geactualiseerd in goed overleg tussen de betrokken instellingen. Zij ambiëren om vanuit een helder en actueel gemeenschappelijk kader verbindingen te leggen en samenwerking te initiëren tussen de opleidingen. Daarnaast hechten zij ook waarde aan het borgen van de eigenheid en diversiteit binnen het opleidingsaanbod, uiteraard binnen de gestelde kaders.

Het Landelijk opleidingsoverleg Management van de Leefomgeving komt in dit kader minstens twee keer per jaar bijeen waarbij alle instellingen op actieve wijze participeren in het benoemen en beschrijven van gemeenschappelijkheid in beroepsrollen, kennisdomeinen en competenties.

Zowel aan de HAS Hogeschool (Den Bosch) als aan Hogeschool Van Hall Larenstein (Leeuwarden en Velp) wordt de opleiding Management van de Leefomgeving gegeven. Bij Hogeschool Aeres (Almere) wordt de opleiding uitgefaseerd. De opleiding Landscape & Environment Management van Hogeschool Inholland is ook betrokken bij het opleidingsprofiel en het landelijk overleg van de opleiding Management van de Leefomgeving vanwege inhoudelijke overeenkomsten en het feit dat de opleiding Landscape & Environment Management is ontstaan uit een planning neutrale conversie van een aantal opleidingen waaronder ook Management van de Leefomgeving.

In dit document worden achtereenvolgens besproken:

- I. Een algemene verkenning rondom de opleiding Management van de Leefomgeving
- II. De TIEN beroepsrollen van de afgestudeerde met werkgevers en beroepen
- III. De context van de opleiding ML met aandacht voor kennis, skills en attitude
- IV. De TIEN ML competenties gekoppeld aan Dublin Descriptoren en HBO competenties
- V. Validering opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving

De opgestelde beroepsrollen, context met kennisdomeinen en skills, en de competenties zijn getoetst binnen de individuele instellingen en het werkveld van de opleidingen. Vanuit de terugkoppeling uit de individuele instellingen is het opleidingsprofiel aangescherpt en aangevuld alsook de eigenheid van de individuele opleidingen behouden.

Het spreekt voor zich dat alle opleidingen zichzelf ten doel stellen studenten op te leiden tot op het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar.

Het Landelijk opleidingsoverleg Management van de Leefomgeving houdt zich niet alleen bezig met het gezamenlijke opleidingsprofiel, maar wil ook een actieve rol blijven spelen in het initiëren van de samenwerking tussen de opleidingen van de instellingen.

I. Algemene Verkenning

Het kernvraagstuk van Management van de Leefomgeving is in figuur 1 gezamenlijk gevisualiseerd en wordt hieronder nader toegelicht.

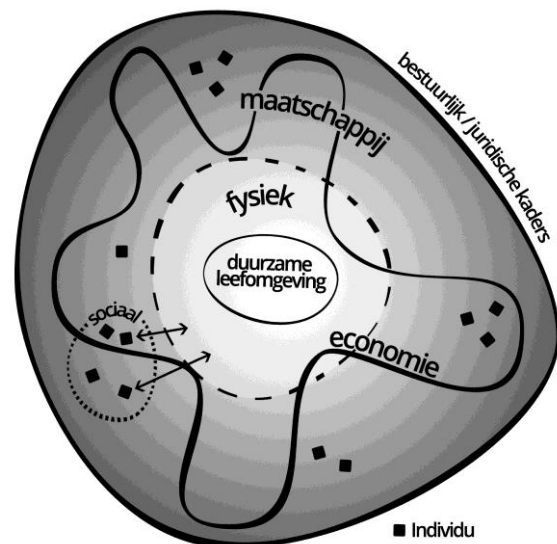
Het kernvraagstuk heeft zowel een sociale als een fysieke dimensie. De sociale dimensie hangt samen met de wijze waarop een specifiek gebied wordt beleefd en gebruikt door het individu en door groepen. Een gebied moet toegankelijk zijn (ook voor minder mobiele), veilig, het moet aanleiding bieden voor sociaal gedrag, er moet een veelheid aan activiteiten mogelijk zijn. In figuur 1 is dit afgebeeld als het individu (een van de zwarte blokjes) die alleen of in een groep, een zekere binding heeft met een specifiek gebied. De sociale ervaring van een gebied (door een groep of een individu) hangt ook samen met de fysieke ervaring van bijvoorbeeld overzicht, comfort, beschutting, zon of juist schaduw, begroeiing, bebouwing.

Deze fysieke ervaring hangt samen met de fysieke kenmerken zoals bodem, water, temperatuur, wind, plantengroei, natuurlijke variatie. Deze kenmerken bepalen ook het vermogen tot het leveren van ecosysteemdiensten (bv waterberging, verkoeling), tot economische productie (bv winning van delfstoffen, verbouw van voedsel of energiegewassen) of tot sociale dienstverlening (sport, beweging, educatie, zorg).

Een duurzame leefomgeving wil zeggen dat het gebied bijdraagt aan sociale, economische en ecologische duurzaamheid. De duurzaamheid van een gebied wordt bepaald door maatschappelijke keuzes en door de bestuurlijke en juridische kaders. In figuur 1 zijn maatschappij en bestuurlijke/ juridische kaders daarom afgebeeld op een hoger systeemniveau. De macro-economische ontwikkelingen vormen ook een kader, zij het een kader dat variabele mogelijkheden biedt: De 'economische ruimte' is afhankelijk van de conjunctuurbeweging en van de kracht van de lokale economie (vgl. groei- en krimpregio's). In de figuur is deze ruimte daarom afgebeeld met een golfbeweging. Met de juiste bestuurlijke en juridische maatregelen en door ondernemerschap kan de 'economische ruimte' worden vergroot (versterking van de lokale economie). Echter: economische krachten op een 'hoger systeemniveau', zoals bv een economische crisis, zullen ook op lokaal niveau de economische mogelijkheden beperken. Ook deze verschillende systeemniveaus zijn een reden om de 'economische ruimte' als een golf af te beelden: soms beïnvloedbaar, soms een hard gegeven.

Het doel is het realiseren van versterking van de sociale en economische betekenis van het gebied, nu en in de nabije toekomst door het combineren en verenigen van uiteenlopende functies binnen een gebied (productiefuncties, ecosysteemdiensten, zorg en educatieve functies, recreatieve functies). Daarbij moeten de ruimtelijke en de fysieke en ecologische kwaliteiten van het gebied minstens behouden of versterkt worden zodat het gebied ook een grote sociale en economische betekenis heeft voor de toekomstige generaties.

Dit vraagt van de studenten 'local knowledge': kennis van de sociale en fysieke kenmerken van een specifiek gebied. Tegelijk moeten zij deze specifieke kennis kunnen verbinden door 'systeemdenken' en met kennis over sociale, economische, ecologische, ruimtelijke en fysieke aspecten. Omdat duurzaamheid bijna synoniem is met 'dilemma's' moeten studenten hiermee leren omgaan. Dit stelt hoge eisen aan analytische en onderzoeksvaardigheden en het vereist een innovatieve en communicatieve houding. In figuur 2 (volgende pagina) zijn deze aspecten van de opleiding ML weergegeven.

Figuur 1 – Schema Duurzame Leefomgeving

II. De TIEN beroepsrollen van de afgestudeerde

De opleidingen Management van de Leefomgeving leiden hun studenten op voor beroepen en functies in een breed spectrum van functiegebieden binnen het kernvraagstuk van Management van de Leefomgeving.

De opleidingen ML hebben zich in de loop van de jaren ontwikkeld in de richting van meer focus op het stedelijk gebied en op een meer economische insteek.

De TIEN mogelijke beroepsrollen zijn gekoppeld aan werkgevers en beroepen in het werkveld van de opleiding (tabel 1).

Tabel 1: TIEN beroepsrollen in het werkveld van Management van de Leefomgeving met bijbehorende werkgevers en beroepen.

Rollen	Werkgevers	Voorbeelden beroepen
Beleidsmedewerker, onderzoeker	<ul style="list-style-type: none"> overheden (gemeente, provincie, rijk) 	<ul style="list-style-type: none"> Directeur van een projectbureau voor overheid en georganiseerd bedrijfsleven, gericht op stimuleren van economische ontwikkeling in landelijk gebied
Ontwerper, acquisiteur	<ul style="list-style-type: none"> waterschappen recreatieschappen 	<ul style="list-style-type: none"> Beleidsmedewerker Stichting Landschapsbeheer
Beleidsmedewerker, adviseur	<ul style="list-style-type: none"> overkoepelende organisaties (NBT, LTO, Verenigingen Kleine Kernen) 	<ul style="list-style-type: none"> Beleidsmedewerker energiemangement Milieufederatie Beleidsmedewerker voor regionale of landelijke adviesgroepen
Adviseur, lobbyist		<ul style="list-style-type: none"> Junior procesmanager BOM
Gebiedscoördinator	<ul style="list-style-type: none"> adviesbureaus 	<ul style="list-style-type: none"> Projectleider inrichting en gebiedsplanning Dienst Landelijk gebied
Projectmanager	<ul style="list-style-type: none"> ingenieursbureaus 	
Promotor, gebiedscoördinator	<ul style="list-style-type: none"> stedenbouwkundig en/of RO bureau 	<ul style="list-style-type: none"> Zelfstandig ondernemer (bijv. agrarisch natuurbeheer)
Procesbegeleider, projectmanager, opbouwwerker	<ul style="list-style-type: none"> standsorganisaties maatschappelijke organisaties 	<ul style="list-style-type: none"> Adviseur projecten gebiedsontwikkeling bij provincies GIS-medewerker SBB of onderzoeksbureau Adviseur landbouworganisatie Medewerker gebiedsontwikkeling bij provincies
Ontwerper, stimulator	<ul style="list-style-type: none"> landschapsbeheer agrarisch natuurbeheer 	<ul style="list-style-type: none"> Adviseur of voorzitter Vereniging Kleine Kernen Regiocoach Stichting Welzijn Gemeente
Ondernemer, adviseur	<ul style="list-style-type: none"> projectontwikkelaars banken 	<ul style="list-style-type: none"> Verbindingspersoon bij Woningbouwcorporatie Medewerker ontwerp bureau Docent aardrijkskunde MBO Beleidsmedewerker gemeente Projectleider stadslandbouw Communicatiemedewerker publieksactiviteiten bij Natuurmonumenten Beleidsmedewerker waterschap

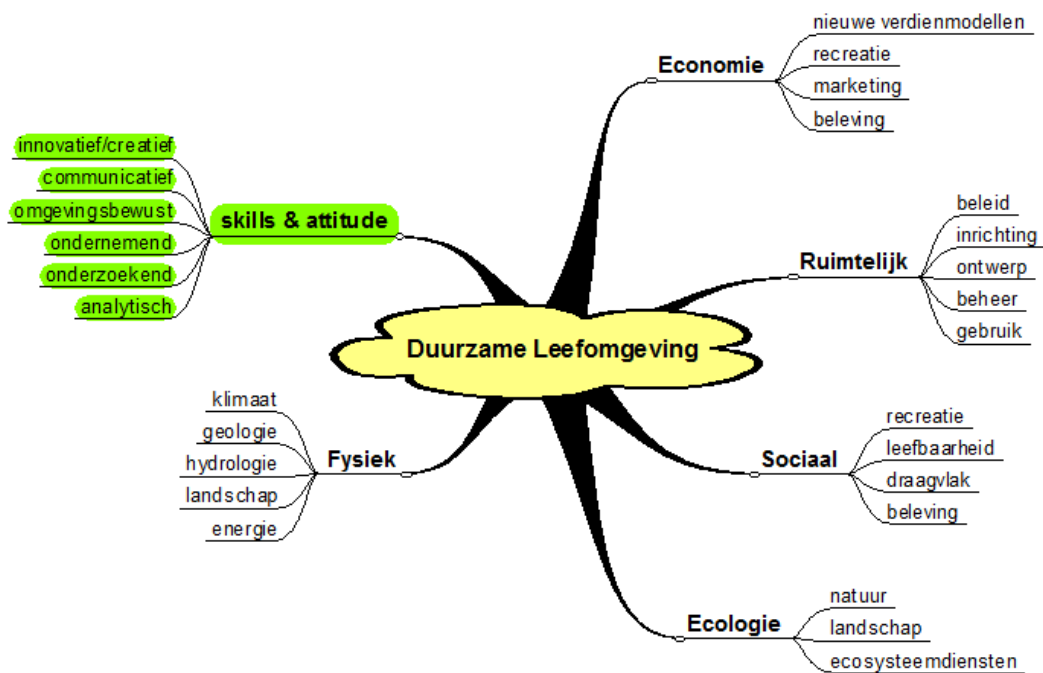
Studenten doen tijdens hun gehele studietijd ervaring op met deze beroepsrollen, welke bestaan uit een combinatie van kennis, vaardigheden en professionele houding. Over het algemeen gebeurt dit buiten de muren van de school, in een realistische omgeving waar echte vraagstukken liggen. Docenten hebben aandacht voor de opbouw van omvang en complexiteit, en uiteraard voor de juiste context. Naast deze externe projecten die een onderdeel uitmaken van onderwijsmodulen, besteden studenten een kwart van hun studietijd aan stages en studeren zij in een professionele context af. Op deze manier doen studenten al tijdens hun studietijd veel relevante ervaring op, bekwamen zij zich als professional in het werkveld van de opleiding ML en vormen zij een duidelijk beeld van de beroepsethiek die nodig is om in onze maatschappij de ambities van de opleiding te realiseren.

Alle instellingen besteden veel aandacht aan de relatie met de beroepspraktijk, onder namen als regioleren, leren in kenniswerkplaatsprojecten, living labs en externe projecten. Ook voor lectoraten is een rol in deze relatie weggelegd, doordat zij actief kennis ontwikkelen op het

gebied van actuele thema's en daarmee een interessante partner voor het werkveld zijn. De samenhang tussen lectoraten en opleidingen realiseert daarnaast ook een borging van de ontwikkeling van analytische en onderzoekende houding bij de studenten.

III. De context van de opleiding Management van de Leefomgeving

In het opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving staat een duurzame leefomgeving centraal. De duurzame leefomgeving wordt benaderd vanuit een fysisch, ecologisch, sociaal, ruimtelijke en economisch perspectief. Dit is de context van de opleiding Management van de Leefomgeving (figuur 2). Skills en attitude van de opleiding worden bepaald door de verwachting dat een beginnend beroepsbeoefenaar innovatief/creatief, communicatief, omgevingsbewust, ondernemend, onderzoekend en analytisch is (gearceerd weergegeven in figuur 2).

Figuur 2: Schematisch overzicht van de kaders en thematiek van het opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving

De opleiding Management van de Leefomgeving is onderverdeeld in TIEN kennisdomeinen. Aan deze kennisgebieden zijn specifieke onderwerpen gekoppeld (zie tabel 2). Deze vormen gezamenlijk de body of knowledge. Deze kennisdomeinen zijn van toepassing op het gemeenschappelijke deel van de verschillende opleidingen Management van de Leefomgeving.

Vanwege het integrale karakter van de opleiding Management van de Leefomgeving worden de kennisdomeinen in de praktijk met elkaar gecombineerd. Met de uitwerking van de context van de opleiding in de body of knowledge, verkrijgen studenten een gedegen theoretische basis.

Door naast de body of knowledge ook de attitude en houding uit te werken in een body of skills wordt het onderzoekend vermogen beschreven dat studenten in staat stelt bij te dragen aan de ontwikkeling van het beroep (tabel 3). De combinatie van de specifieke kennisdomeinen (body of knowledge), met tevens specifieke beroepsvaardigheden en beroepshouding (body of skills) vormt de basis voor een professioneel vakmanschap. Daarmee is de relatie met de HBO- standaard 1, 2 en 3 weergegeven.

Tabel 2. Body of knowledge van het opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving

Kennisdomein	Onderwerpen
Fysisch-ecologische kennis	landschap, natuur, geologie, bodem, hydrologie, cultuurhistorie, klimaat, ecologie, natuurwaarde, energie
Sociaal-maatschappelijke kennis	demografie, sociale geografie, cultuurhistorie, welzijn, leefbaarheid, beleving van ruimte/natuur, gezondheid
Regionale economie / ondernemerschap	voedselproductie, landbouw, recreatie / toerisme, verdienmodellen, ecosysteemdiensten, waarde van groen, economie, marketing, energie
Gebiedsinrichting	omgevingsanalyse, schets/ontwerp, inrichten, geografische informatie systemen, meervoudig ruimtegebruik, beheer, gebiedsplannen - en visies
Ontwikkeling	innovatief denken, innovatiemanagement, (regionale) transitie, signaleren van trends, creativiteit
Duurzaamheid	duurzame oplossingen, duurzaamheidsmodellen/-principes, biobased economy/society
Bestuurlijk / juridisch / beleid	wet & regelgeving, geldstromen, politiek, (ruimtelijk) planbeleid, gemeente, provincie, Rijk, Europa, mondiaal
Procesmanagement	participatie, actoren, draagvlak, interactieve planprocessen
Projectmanagement	multidisciplinair, projectplanning, financiering
Communicatie	adviseren, marketing, rapporteren, presenteren

Tabel 3. Body of attitude/skills van het opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving

Attitude	Skills
Communicatief	Mondeling, schriftelijk en digitaal presenteren; adviseren, argumenteren, netwerken, marketing
Innovatief/creatief	Scenario denken, innovatief denken, signaleren trends, kritisch denken
Omgevingsbewust	Interactie stimuleren, draagvlak creëren
Ondernemend	Missie/visie, interne en externe analyse, SWOT, verdienmodellen, kosten en baten
Onderzoekend	Onderzoeksopzet, methodieken, kwalitatief en kwantitatief onderzoek, vraagarticulatie
Analytisch	Veldvaardigheden, computervaardigheden (GIS, databanken en statistiek)

IV. De TIEN competenties van opleiding Management van de Leefomgeving

De opleiding Management van de Leefomgeving heeft TIEN kerncompetenties, die het opleidingsprofiel en het benoemde body of knowledge en body of Skills concretiseren en daardoor de basis zijn van de verschillende majors van de opleiding Management van de Leefomgeving:

1. Projectmatig/procesmatig werken in een multidisciplinaire omgeving
2. Innovatief, creatief, coöperatief en toekomstgericht werken
3. Communiceren met en naar doelgroepen in woord en beeld
4. Interactieve processen opzetten en begeleiden
5. Maatschappelijk verantwoord ondernemerschap (economie, marketing, beleving, duurzaamheid, ecologie, nieuwe verdienmodellen)
6. Maken van analyse van de fysieke en ecologische situatie van een gebied
7. Maken van een sociaaleconomische analyse
8. Maken van een schets/ontwerp voor (her)inrichting, gebruik en beheer
9. Opstellen van een beleidsadvies/beleid omzetten in concrete activiteiten
10. Maken van een gebiedsplan/visie

Bij het uitwerken van deze competenties in onderwijs spelen de beroepsprofielen een duidelijke rol: waar leiden we voor op, op welke situaties bereiden we onze studenten voor? Duidelijk is dat in een dynamisch werkveld bepaalde vaardigheden zich niet op school laten simuleren en om praktijkervaring vragen, waardoor externe projecten een nadrukkelijke rol spelen in het leerplan van de opleiding Management van de Leefomgeving.

De opleiding Management van de Leefomgeving kiest voor een vertaalslag van de HBO-competenties en Dublin Descriptoren in opleidingsspecifieke competenties verweven zijn (tabel 3).

Tabel 3: De relatie tussen de Dublin Descriptoren, HBO-competenties en ML-competenties.

Dublin Descriptoren	HBO-competenties	ML-competenties (=eindkwalificatie)
Kennis en inzicht	Brede professionalisering Multidisciplinaire integratie	<ul style="list-style-type: none"> • Projectmatig/procesmatig werken in een multidisciplinaire omgeving • Communiceren met en naar doelgroepen in woord en beeld • Maatschappelijk verantwoord ondernemerschap • Maken van analyse van de fysieke en ecologische situatie van een gebied • Maken van een sociaaleconomische analyse
Toepassing kennis en inzicht	Probleemgericht werken Wetenschappelijke toepassing Creativiteit en complexiteit in handelen	<ul style="list-style-type: none"> • Innovatief, creatief, coöperatief en toekomstgericht werken • Maken van een schets/ontwerp voor (her)inrichting, gebruik en beheer • Opstellen van een beleidsadvies/beleid omzetten in concrete activiteiten • Maken van een gebiedsplan/visie
Oordeelsvorming	Methodisch en reflectief denken en handelen Besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid	<ul style="list-style-type: none"> • Maatschappelijk verantwoord ondernemerschap • Maken van analyse van de fysieke en ecologische situatie van een gebied • Maken van een sociaaleconomische analyse • Maken van een schets/ontwerp voor (her)inrichting, gebruik en beheer • Opstellen van een beleidsadvies/beleid omzetten in concrete activiteiten • Maken van een gebiedsplan/visie

Communicatie	Sociaal communicatieve bekwaamheid Basiskwalificering voor managementfuncties	<ul style="list-style-type: none"> • Projectmatig / procesmatig werken in een multidisciplinaire omgeving • Innovatief, creatief, coöperatief en toekomstgericht werken • Communiceren met en naar doelgroepen in woord en beeld • Interactieve processen opzetten en begeleiden
Leervaardigheden	Transfer en brede inzetbaarheid Brede professionalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Projectmatig/procesmatig werken in een multidisciplinaire omgeving • Innovatief, creatief, coöperatief en toekomstgericht werken

V. Validatie opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving

Het opgestelde opleidingsprofiel van de opleiding Management van de Leefomgeving is voorgelegd aan een brede vertegenwoordiging van het landelijk beroepenveld. Daarbij zijn getoetst de herkenbaarheid en actualiteit van het opgestelde beroepsprofiel, herkenbaarheid en geschiktheid van de opgestelde competenties, Body of Knowledge en Body of Skills.

De volgende organisaties en personen zijn betrokken bij de validering van het landelijk opleidingsprofiel Management van de Leefomgeving.

Organisatie: Altenburg en Wymenga (adviesbureau voor ecologisch onderzoek)
Naam: Ronald de Jong
Functie: Teamleider afdeling GIS

Organisatie: AquaTerra-KuiperBurger B.V.
Naam: Noël Boom
Functie: Projectleider

Organisatie: Cultuurland Advies Wapenveld
Naam: Jan-Olaf Tjabringa
Functie: Eigenaar / directeur

Organisatie: Dienst Landelijk Gebied
Naam: Geert Meeuwissen
Functie: Procesmanager

Organisatie: Dienst Landelijk Gebied (regio West)
Naam: Arie Vreugdenhil
Functie: HRM adviseur

Organisatie: DJ Keegstra procesbegeleiding
Naam: Dirk-Jasper Keegstra
Functie: Adviseur leefbaarheid en zorg

Organisatie: Elzinga & Oterdoom
Naam: Titian Oterdoom
Functie: Directeur eigenaar
(voormalig teamleider kennis en beleidsadvies divisie water bij Arcadis)

Organisatie: Gemeente Almere
Naam: Ton Eggenhuizen

Functie: Ecoloog

Organisatie: InnovatieNetwerk
Naam: Nico Beun
Functie: Programmamanager Natuur, Landschap en Ruimte

Organisatie: Land en Co
Naam: Helmer Wieringa
Functie: Eigenaar en adviseur

Organisatie: Landschapsbeheer Drenthe
Naam: Anja Verbers
Functie: Senior projectleider cultuurhistorisch en aardkundig erfgoed

Organisatie Mentink Procesmanagement B.V.
Naam: Matthijs Beke
Functie: Directeur

Organisatie: Advies- en ing. Bureau Oranjewoud
Naam: Robert Zuurbier
Functie: Regiomanager Bodem Zuid-Nederland

Organisatie: NAM / Shell
Naam: Jeroen Jansen
Functie: Specialist /afdelingshoofd Ecologie

Organisatie: Oversticht
Naam: Rick Herngreen
Functie: Senior adviseur ruimtelijke kwaliteit

Organisatie: Provincie Fryslân / Assen Stedenbouw
Naam: Sandra van Assen
Functie: Adviseur / onderzoeker / Stedenbouwkundige

Organisatie: PPO WUR
Naam: Jan-Eelco Jansma
Functie: Onderzoeker

Organisatie: RPS Advies- en Ingenieursbureau
Naam: Renze Brouwer
Functie: Operationeel manager

Organisatie: Stad & Natuur
Naam: Jan Wachtmeester
Functie: Directeur

Organisatie: ZLTO
Naam: Mariska van Koullil
Functie: Projectleider Multifunctionle landbouw